

HOE DAE
F R E S E N
 TOE FRIDOM KOEMEN.

Bi da alda tidum was deer en wys man,
 Al sine thing weren wel gedaen;
 Hi spreek: Nv wel ic dichta,
 Ende manegen man berichta,
 Hoe dat alleraerst schij,
 Dat dae koena Fresen werden fri.
 Dae di Koning KAERLEMAN
 Dae hereferd ti *Rome* wolde bistaen,
 Hwant se syne broeder, den Paens LEO, heden eblant.
 Toe *Akes* yte sant thore,
 Dat alle Romera heden den Koning KAERLE onmare.
 Hia deden 't him ti harme ende ti scandem,
 Dat wolde hi claghia sine friondem
 Ende alle syne holdem.
 Sine boeden foeren efter alle landt,
 Ende beden, dat dae lioede alle ti houe koem al toe hand.
 Ridende ende gaende,
 Alsoe fyr soe sie muchte an folcwigie wessa,
 Ende him toe ordele setta.
 Dat se seide dae lioeden,
 Dat dae fan *Rome* ende fan *Letrene*
 Weren alle onhaersim werden.
 Dae boeden werdden wide sant;
 Aeck foeren se in dat *Freeslandt*;
 Ende bifoeren aeck alle dae sauwen Seland,
 Ende sommanden maneghen helde bald.

Fan allerlika Selande
 Sant ma him en thusend.
 Sawen tusen koemen ti houe,
 Dae Koninge ti holpe ende ti loue;
 Hia droghen alle brede schildea,
 Ende flogen alselda;
 Hia heden aeck stelen hoeden,
 Ende weren hellede stark ende goede;
 Hia droghin aeck etekerre,
 Toe helpe KAERLE, hiara Hera.
 Dae se toe houe koemen,
 KAERLISMAN hia wel vornoemen,
 Dat tuchte him wessa
 Dio allerfromegiste scare,
 Beer a eng toe houe kommen ware.
 Ende aldermannick droech ene witta om den hals zyn,
 Dat bitecknade,
 Dat se alle weren des Konings ayn,
 Ende dattet Fresen were.
 Deer efter werden se kaerle, ende alle fulke mere.
 Dae koemen toe houe farende
 Alsoe eerlike en schare,
 Ridande ende gaende.
 Di Koning fan *Engelande*,
 Mith manegha wigande.
 Di Koning fan *Danemerkum*,
 Mit ene here graete ende stercke.
 Di Koning fan *Angaria*,
 Myt manigha scelda nija.
 Aec kaem di Koning van *Kreeclande*,
 Mit manega wigande.
 Da kom ti houe di Koning fan *Iherusalem*,
 Dat ne dede efter him nen Koning meer.
 Ffan *Affrica* di Koning ti houe quam,
 Ende brochte mit him manigen konen man.

Aeck koem di Koning fan *Sincte Jacobes lande* ,
 Mit manegha sterka wigande.
 Dera Koningha weren achte ,
 Hia wolden des Koninges **KARLES** vntanches fiochta.
 Nen man thoer des fregia ,
 Hoe manich Hertogha deer were ende Griewa.
 Deer mochte ma ti houe finda
 Twa ende sawentich zyure brodera ende sister kinda.
 Hia weren alle Heren ,
 Ende sochten dat hoff om des Koninges era.
 Dae di Heer al reed was ,
 Dae vntbreeck enes liawes mannes , deer hi naet ne sach.
 Dae wolden hia alle to storm gaen.
 Di Koning hete se litick vntbidian ;
 Hi seide : Wij schellath habba enen man ,
 Hi mei ws wel fromian ;
 Dat is di koena **GERALD** ;
 Hi brengheth ons manighen helde bald ,
 Baier ende Suener ;
 Hi mei vns wel reda ;
 Hi iest ws dine reed al riochte ,
 Haet fulka onder mine here
 Alla fara fiochte , bifara wnderna.
 Dae koem **GERALD** di koena ;
 An synre hand feerde hi anne fana ,
 Di was schone ;
 Ende brochte mit hem antwera
 Fyf thusunde , toe holpe **KARLE** , sine Hera.
 Dae spreke di Koning **KARLE** :
 Welkomma **GERALD** ! myn neua ,
 Nv sceltu ons anne raed geua ,
 Haet fulke onder alle myne here
 Alleraerst toe stride gunga scelle.
 Dae spreek **GERALD** fan *Swenen* :
 Dat hab ic soe , nae raede ,

Dae Fresen mit hiara breda schelden
 Dae scelleth alla fara strida op dae fielda ;
 Hwant hia zint fromiga kniochten ,
 Deeromme schelleth hia alla fara fiochta ;
 Hia sint alle koene ,
 Hia brengath flectich alle Rome ;
 Ende wirdit hia slayn daed ,
 Litlick wirdath hia fan ws biclageth ief beweynad.
 Dae deed ma dae Fresen alla fara gaen ,
 Ende toe *Rome* faer dae porta staen ;
 Des werden hia alle fre ,
 Ende wepenaden se deer ,
 Ende fochten mit graeta storme ,
 Mit hiara hera to Romera burghe.
 Dae was 't alle Romerum onmere ,
 Dat hia alla fara weren ,
 Ende metten hiarem mit graeta stride ,
 Dat dae Romera Heren fulkome vntkomen mitta lyuæ.
 Dae flogen dae etekere ,
 Ende wrochten wonda sere.
 MAENUS band an sine fana toe krafte ,
 Herde wel hi alle Fresen traeste.
 Hi spreec : Wij schelleth sie alsoe bistaen ,
 ·Ws ne schel hiara nen sont outgaen ;
 Nabbeth dis nen twiuel ,
 Al dwa wi se alle fan da liue ;
 Dwaet alle alsoe , als i mi dwaen sie ,
 Treastet iu , ende wesseth fre.
 Hia bigunden hiara swird toe tiane ,
 Ende floghen dae hors onder da mannem.
 Fulla manna sloghen hia deer nedere ;
 Dis bihalp him God fan dae himele.
 Alle Romerum dis mishagede.
 Dae Fresen hiarem dae iaghaden.
 ·Aldus wonnen hia dae porta toe *Rome* ,

Ende wonnen bede *Rome* ende *Letrene*.
 Dae era haer God Fresum edaen.
 Dae setten se hiara fanna op den hagista toer.
 Alle Fresen weren soe froe,
 Dat hit him zoe eerlike was escheen.
 Dae dat di Koning sach ende alle zyn here,
 Dat hia toe *Rome* soe weldich were,
 Dae spreek GERALD fan *Swenen*:
 Nv riowath nv (mi) wirlike seere,
 Dat ic a jef eme reed,
 Nv hia wioldich sint dere steed;
 Hit is him wol eginsen;
 Wij habbeth emmer dae scanda;
 Nv bekan ic wel hiara moed;
 Dio burg is fest ende goed,
 Hia ne remath se ws nemmermeer,
 Him werde deen grate era;
 Soe wol bikan ick hiara moed,
 Dat ma him dae witte ofnime;
 Hwant im myn tochta nae ne laech,
 Allerlikum iowa enen geldene baech,
 Di schel wessa graet ende ful raed,
 Jesta hia slaet vses heres fule daed,
 Eer wi dae burch winne;
 Dach is 't bettera,
 Dat wi se winne;
 Hwant se sint fromeghe kniochten;
 Aldus destu, Koning! alle riochte.
 Dae Fresen him dae seinten snelle boeden,
 Ende kondegadent KAERLE, dae Koning goeda,
 Dat se him dae stad ne iowe nemmermeer,
 Eer se him binoeme dae witta;
 Ende deer sculde hi him alsoe fula fridoms geua,
 Soe hia selua wolden habba,
 Dat se buta scandem

Machten faera toe hiara landem.
 Dae di Koning him dat ontheet,
 Dae porta dat ma him ontslaet,
 Alsoe di Koning KAERLE dae inkoem,
 Dae ward hi fan dae Fresum wel ontfanen.
 Hia ghenghen dae alle toe Sinte Peters dome,
 Ende sochten deer Goedis nede,
 Mitta Paeus, deer was al blinde,
 Ende leten deer ene missa siongha.
 Manich clocke deer scheen clan,
 Dae di Paeus dae missa sangh;
 Ende aec songhen dae leerde Heren,
 Deer in da minstar weren.
 Alsoe dio misse soe fyr was edaen,
 Dat hit toe dae Iesta koem,
 Dae dede di alder wralde Here,
 Om dis Koningis KAERLIS era,
 Een teken swyde schone,
 Ende ioef dy Paeus syn syoene.
 Swide blyd ward di blinda,
 Dae hi ward siaende.
 In dae menstre nen man ne was,
 Hi ne thanckade Goede wsen Here dis.
 Efter dere missa ghinghen se truch *Rome* ende *Letrene*,
 Ende scowaden dae sted schenen,
 Ende meckeden en verscop graet,
 Dat stoed langher soe sawen nacht.
 Di Koning KAERL was fri ende blide,
 Ende al dat folc alle mede.
 Dae ief di Koning gold ende seluer alle sine kona wiganden,
 Dat se mit erum fore ti hiara lande.
 Dae Fresen spreken: toe, Iou ws, Koning! orlof;
 Wi willath rema dyn hoff;
 Leet ws nu truch dine era
 Fara toe lande, Koning Hera!

Dae spreek di Koning : I ,
 Fresen ! wesseth frij
 Emmermeer ; i sint koene helden ;
 Nv gene ic dat toe riochte ,
 Dat i nenes Koningis thanckes ferra ne fuchten ,
 Soe wt mitta ebbe , ende weder mit da floede.
 Aldus spreeck KAERL , di Koning goeda.
 Dae wittha hi Fresum ofnaem ,
 Dat dede KAERL , di edela man.
 Anne goldena baech hi allerekum ioed om zyn hals.
 In disse werden nis nen falscheed.
 Dae seide Koning KAERLE :
 Habbath myn orlof ,
 Ende haldath Godis bod ;
 Nv bifel ic ioe dae ricke Goede.
 Hia huighen toe alle hiara Here ,
 Ende thanckeden him om disse era.
 Dae foeren se toe landem
 Mit spile ende mit sanghe.
 Dae hia toe lande koemen ,
 Hia seiden , dat se fri weren ,
 Ende di Koning KAERLE
 Hiarem dae wittha ofnymen hede.
 Aldus komen da Fresen toe Rome ,
 Ende efter toe hiara fridome.
 Nv moete God dis walda ,
 Dat wi ne moeten emmermeer wel bihalda. Amen.

VERTALING.

HOE DE FRIESEN TOT VRIJHEID KWAMEN.

In oude tijden was er een wijs man ,
 Al zijne zaken waren welgedaan ;
 Hij sprak : Nu wil ik dichten ,
 En menigen man berigten ,
 Hoe het allereerst geschiedde ,
 Dat de koene Friesen werden vrij.
 Toen de Koning KARLOMANNUS
 Den krijg te Rome wilde ondernemen :
 Want zij zijnen broeder, den Paus LEO, hadden het gezigt benomen.
 Te Aken zond hij uit tot hen ,
 Dat alle Romeinen hadden den Koning KAREL beleedigd.
 Zij deden het hem tot verdriet en tot schande ,
 Dit wilde hij klagen aan zijne vrienden
 En al zijne bondgenooten.
 Zijne boden reisden naar alle landen ,
 En verzochten, dat de volkeren alle ten hove kwamen terstond.
 Rijdende en gaande ,
 Voor zoo verre zij mogten ten strijde te trekken ,
 En hem in zijn regt herstellen.
 Dat zij zeiden aan het volk ,
 Dat die van Rome en Latranen
 Waren alle ongehoorig geworden.
 De boden werden uitgezonden ;
 Ook reisden zij naar Friesland ;
 En bereisden ook al de zeven Zeelanden ,
 En verzamelden vele helden spoedig.

Uit ieder Zeeland
 Zond men hem een duizend.
 Zeven duizend kwamen ten hove,
 Den Koning ter hulpe en tot trouw;
 Zij droegen alle breede schilden,
 En vloten niet ligt;
 Zij hadden ook stalen hoeden,
 En waren zeer sterk en goed;
 Zij droegen ook spiesen,
 Tot hulp van KAREL, hunnen Heer.
 Toen zij ten hove kwamen,
 KARLOMANUS hen spoedig vernam,
 Dat dacht hem te wezen
 De allervroomste schare,
 Van die ooit ten hove gekomen waren.
 En ieder droeg eenen houten band om zijnen hals,
 Dat beteekende,
 Dat zij alle waren des Konings eigenen,
 En dat het Friesen waren.
 Daarna werden zij vrije mannen, en meer dan alle volkeren.
 Toen kwamen ten hove reizende
 Zulk eene eerlijke schare,
 Te paard en te voet.
 De Koning van *Engeland*,
 Met menigen strijder.
 De Koning van *Denemarken*,
 Met een leger groot en sterk.
 De Koning van *Angarijen*,
 Met vele nieuwe strijders.
 Toen kwam de Koning van *Griekenland*,
 Met menigen strijder.
 Toen kwam ten hove de Koning van *Jeruzalem*,
 Dat deed na hem geen Koning meer.
 Van *Afrika* de Koning ten hove kwam,
 En bragt met zich menigen koenen man.

Ook kwam de Koning van *Sint Jacobs land*,
Met menigen sterken strijder.
Der Koningen waren acht,
Zij wilden des Konings KARELS ondank bevechten.
Niemand behoeft dus te vragen,
Hoe menig Hertog daar was en Graaf,
Welke men konde ten hove vinden;
Twee en zeventig zijner broeders en zusters kinderen.
Zij waren alle Heeren,
En bevochten het hof om des Konings eer.
Toen de Heer nu gereed was,
Toen ontbrak eenen lieven man, dien hij niet zag.
Toen wilden zij alle ten storm gaan.
De Koning gelastte hun een weinig te toeven;
Hij zeide: Wij zullen hebben eenen man,
Hij kan ons veel voordeel doen;
Dat is de koene GERALD;
Hij brengt ons menigen held spoedig,
Beijeren en Suenen;
Hij kan ons goeden raad geven;
Hij geeft ons den raad te regte,
Welk volk onder mijne legerscharen
Vooraan zal vechten, voor de soldaten.
Toen kwam GERALD de koene,
In zijne hand voerde hij eene vaan,
Die was schoon;
En bragt met hem in gevolg
Vijf duizend, tot hulp van KAREL, zijnen Heer.
Toen sprak de Koning KAREL:
Welkom, GERALD! mijn neef,
Nu zult gij ons eenen raad geven,
Welk volk van geheel mijn leger
Allereerst ten strijde gaan zal.
Toen sprak GERALD van *Suenen*:
Dit dacht mij zoo, na overlog,

De Friesen met hunne breede schilden
Die zullen vooraan strijden op het veld ;
Want zij zijn vrome knechten ,
Daarom zullen zij alle vooraan vechten ;
Zij zijn alle koen ,
Zij drijven op de vlugt alle Romeinen ;
En worden zij geslagen dood ,
Weinig worden zij van ons beklaagd of beweend.
Toen deed men de Friesen alle voorgaan ,
En te *Rome* voor de poort staan ;
Hierdoor werden zij alle vrij ,
En wapenden zich daar ,
En vochten met grote woede ,
Met hun leger bij den Roomschen barg.
Toen was het allen Romeinen bekend ,
Dat zij alle voor waren ,
En hielden met hen eenen grooten strijd ,
Zoodat de Roomsche Heeren naauwelijks ontkwamen met het leven.
Daar vlogen de spiesen ,
En bewerkten groote wonden.
MAGNUS stak zijne vaan op ter versterking ,
Zeer goed hij zijne Friesen bemoedigde.
Hij sprak ; Wij zullen hen dus aanvallen ,
Dat ons geen een dan zal ontgaan ;
Hebt hieromtrent geen twijfel ,
Allen zullen wij het leven benemen ;
Doet allen alzoo , als gij mij doen ziet ,
Bemoedigt u , en weest vrij.
Zij begonnen hunne zwaarden te trekken ,
En vlogen de paarden onder de manen.
Veel mannen sloegen zij daar ter neder ;
Hierin hielp hun God van den hemel.
Aan alle Romeinen dit mishaaide ,
Dat de Friesen hen toen verjaagden.
Aldus wonnen zij de poort te *Rome* ,

En wonnen beide *Rome* en *Lateranen*.
 Die eer heeft God den Friesen gegeven.
 Toen zetten zij hunne vaan op den hoogsten toren,
 Alle Friesen waren verhengd,
 Dat het hun zoo heerlijk was vergaan.
 Toen dit de Koning zag en al zijn leger,
 Dat zij te *Rome* zoo magtig waren,
 Toen sprak GERALD van *Suenen*:
 Nu berouwt het mij waarlijk zeer,
 Dat ik vroeger gaf eenen raad,
 Nu zij deze plaats in de magt hebben;
 Het is hun wel vergaan;
 Wij hebben immer de schande;
 Nu erken ik geheel hunnen moed;
 De burg is vast en goed,
 Zij ruimen dien ons nimmermeer,
 Hun worde gegeven groote eer;
 Zoo wel beken ik hunnen moed,
 Dat men hun de houten halsbanden afneme;
 Want het in mijne gedachten niet lag,
 Een ieder te geven eenen goudenen ring,
 Die zal zijn groot en hoog rood,
 Of zij slaan van ons leger vele dood,
 Voor wij den burg winnen;
 Doch is het beter,
 Dat wij hen winnen;
 Want zij zijn vrome knechten;
 Aldus doet gij, Koning! allen regt.
 De Friesen hem toen zonden snelle boden,
 En meldden KAREL, den Koning goede,
 Dat zij hem de stad nimmer gaven,
 Voordat hij hun afnam de houtene halsbanden,
 En daar zoude hij hun zoo veel vrijheid geven.
 Al zij zelve wilden hebben,
 Dat zij zonder schande

Mogten reizen naar hunne landen.
Toen de Koning hun dit beloofde ,
Ontslot men hem de poort ;
Alzoo de Koning KAREL toen inkwam ,
Toen werd hij van de Friesen wel ontvangen.
Zij gingen toen alle naar den Sint Pieters dom ,
En zochten daar Gods genade ,
Met den Paus , die was geheel blind ,
En lieten daar eene misse zingen.
Menige klok daar schoon klonk ,
Toen de Paus de misse zong ;
En ook zongen de geleerde Heeren ,
Die in den munster waren.
Toen nu de misse zoo verre was voleind ,
Dat het naar het laatste liep ,
Toen deed der geheele wereld Heer ,
Om des Konings KARELS eer ,
Een teeken zeer schoon ,
En gaf den Paus zijn gezigt.
Zeer blijde was de blinde ,
Toen hij werd ziende.
In den munster geen man was ,
Die niet dankte God onzen Heer hierom.
Na deze misse gingen zij door *Rome* en *Latrane* ,
En beschouwden de schoone stad ,
En hielden een groot feest ,
Dat duurde langer dan zeven nachten.
De Koning KAREL was vrij en blijde ,
En al het volk mede.
Toengaf de Koning goud en zilver aan al zijne dappere strijders ,
Opdat zij met eer reisden naar hun land.
De Friesen spraken : Toe , geef ons , Koning ! verlof ;
Wij willen ruimen uw hof ;
Laat ons nu om uwe eer
Reizen naar huis , Koning Heer !

Toen sprak de Koning: Gij,
 Friesen! weest vrij
 Altijd; gij zijt koene helden;
 Nu geef ik dit tot regt,
 Dat gij geen Konings dienst verder vecht,
 Dan uit met de ebbe, en terug met den vloed.
 Aldus sprak KAREL, die goede Koning.
 De houten halsbanden hij den Friesen afnam,
 Dit deed KAREL, die edele man.
 Eenen gouden ring hij een ieder gaf om zijnen hals.
 In deze woorden is geen valscheit.
 Toen zeide Koning KAREL:
 Hebt mijn verlof,
 En houdt Gods gebod;
 Nu beveel ik u den rijken God.
 Zij bogen toen alle voor hunnen Heer,
 En bedankten hem voor deze eer:
 Toen reisden zij naar huis
 Met spel en met gezang.
 Toen zij te huis kwamen,
 Zeiden zij, dat zij vrij waren,
 En de Koning KAREL
 Hun de houtene halsbanden afgenomen had.
 Aldus kwamen de Friesen te Rome,
 En daarna tot hunne vrijheid.
 Nu moet God hieromtrent bestieren,
 Dat wij die ten allen tijde wel bewaren. Amen.

Dit stuk is genomen uit het MS. *Oude Friesche wetten*, door mij in het *Taalkundig magazijn*, II deel, 3 stuk, bl. 240, n°. 11, beschreven.

HETTEMA.

Amelia van Grombach.

I. Jan van Egmond van Merestein.

Frederik van Egmond van Merestein.
Hectoria van Hoxxier.

Albert van Egmond van Merestein.
Sara van Brederode.

Anna van Egmond van Merestein.
Pieter van Challansi. . . . .

Jan van Egmond van Merestein. 1599.

Lucia van Egmond van Merestein. 1602.
Hugo Ruysch . . . . .

Jacques van Challansi.
Susanna van Ewsum. 1602.

Georg van Challansi. 1604.

Margarita van Challansi.

Tytske van Vervou.
1. Abel Conders. 1607. . . . .
2. Seine Lyewe.

Raes van Vervou. 1602.

Johanna van Vervou.
1. Orck van Doyem. 1605. . . . .
[2. Gijsbert Lieuwes.]

Annibal Raes van Vervou. 1590.

Hessel Raes van Vervou. 1620. . . . .
Sjouck van Ockinga.

II. Raes van Vervou. . . . .

Frederik van Vervou. . . . .
Jel van Ostheim.

Maria van Vervou.
Johan de Hautepenne van Berneau.

Jurrich van Vervou.

GENERATIE 4.

5.

6.

2. { Pieter Ruysch.
Frederik Ruysch.

{ Bernard Conders. 1678. . . . Abel Conders van Vervou. { Berend Conders.
Anna Conders. Bijwe Lewe. { Just Conders. . . { N. N. (Kinderen onder Voogdij.)
(Eene dochter.) { N. N.
Abel Conders. 1608.

Atke van Doijem.

Saaph van Vervou.
1. Wijtse van Camminga.
2. Joachim Andreae.

7.

8.

9.

10.